

- *DialogWeb*®. A haladó felhasználók számára nyújt hozzáférést a Dialog teljes tartalmához. Klasszikus parancsvezérelt webkeresőből és irányított keresésből áll. Könnyen hozható létre, és módosítható benne a témafigyelés. A találatok HTML és szövegformátumban egyaránt megkaphatók, a rekordok online, e-mailen, faxon vagy postán is kérhetők.
- *DialogClassic*. Parancsvezérelt módon használható, így a tapasztalt információs szakemberek kedvelt terméke. Kínálata megegyezik más verziók tartalmával. Az összes Dialog-parancsot tartalmazza, úgymint rendezés, feltérképezés, csoportosítás stb., és a hagyományos parancselrendezést használja.

DataStar

A Dialog és a DataStar platformjainak adattartalma között jelentős átfedés található. Az utóbbi szempontjai azonban inkább a vegyipar, gyógyszeripar, orvostudomány képviselői számára érdekesek. A gyógyszerészeti, orvosi-biológiai, kémiai és egészségügyi témakört üzleti és pénzügyi hírek lefedésével kombinálja (2. ábra).

Profound

E platform lehetővé teszi a piacfigyelés adatainak egyéni igények szerint lekérdezését. Az egyes

piackutatások oldalanként, táblázatonként is letölthetők, ami költségkímélő megoldás. A kutatási jelentésekben 700 ipari területet ölelnek fel. A keresés tovább finomítható Boole-féle kereső opciókkal vagy felhasználóbarát lehetőségekkel, úgymint piaci részesedések, fúziók, felvásárlások és piacra kerülő termékek (3. ábra).

A Profound tartalmában való tájékozódást a következő profilok segítik:

- *ResearchLine* – piackutatások a világ vezető kiadóitól;
- *NewsLine* – újságok, magazinok és kereskedelmi lapok az egész világról;
- *BrokerLine* – elemzők beszámolóit több száz pénzügyi szektorból;
- *CompanyLine* – globális gazdasági elemzések és előrejelzések;
- Pénzügyi beszámolók köz- és magáncégekről.

A Profound leginkább a felső vezetők szája íze szerint kínál testreszabott, részletekbe menő információt. A piackutatásoknak akár egyes oldalai, táblázatai is letölthetők.

A Dialog Corporation feltörekvő piacnak tartja Magyarországot, és termékeit a magyar vállalkozások, illetve a felsőoktatási szektor számára kínálja.

Mikulás Gábor
(GM Consulting)

A könyvtártudomány, információtudomány határterületei

A *Könyvtárosok kézikönyve* negyedik kötete recenzensének egyszerre könnyű is és nehéz is a feladata. Könnyű azért, mert a szerkesztők – jó szokásukat e kötetben is megtartva – tudós igényességgel megírt előszavukban pontosan közlik, hogy mi volt a céljuk a kötet tartalmával és annak tagolásával. Tehát a feladat könnyűnek tűnik első nekifutásra: a recenzensnek meg kell vizsgálnia, hogy ezt mennyire sikerült elérniük.

A tapasztalat szerint minden könnyű dolgot meg is lehet nehezíteni, s természetesen a nehézségek elő is állnak. Gyökerük evidens, a *könyvtártudomány, információtudomány határterületeiről* szóló kötet ismertetője vagy vállalja az „illetékes elvtárs” attitűdjét, akihez az olvasásszociológia, az állományvédelem, az integrált rendszerek és a teljes

körű minőségbiztosítás is egyaránt „hozzá tartozik”, s így természetes, hogy mindenről megalapozott, tudós véleménye van, vagy bevallja, hogy bizony a határterületek némelyikének ismeretanyagát igencsak távol áll tőle, s ez esetben vállalnia kell annak ódiumát, hogy miért ismertet olyasmittel, amihez nem ért. Az így előállt nehézségeken túljutást a recenzens egyelőre saját maga áltatásával igyekszik megoldani: közel negyven, a könyvtárosi pályán eltöltött éve akarva-akaratlanul kapcsolatba hozta a kötet érintett határterületeinek mindegyikével.

A kötet szerkesztőinek szerkezeti koncepciója az információtudomány/könyvtártudomány határterületeinek bemutatását, sőt termékeny kapcsolataik hangsúlyozását illetően az volt, hogy a határterületek tudomány-, illetve ismeretterületeit három

Könyvtárosok kézikönyve / szerk. Horváth Tibor, Papp István. – Budapest : Osiris, 1999-2002. – 4 db ; 25 cm. – (Osiris kézikönyvek, ISSN 1416-6321)
Bibliogr.: fejezetek végén
4. köt., Határterületek. – 2002. – 429 p.
ISBN 963-389-964-3

nagy egységbe rendezve prezentálják. A kilenc fejezetre tagolt kötet *első három fejezete* azokkal a határterületekkel foglalkozik, amelyek a könyvtár mint intézmény és a társadalom mint éltető, igénytámasztó környezet közötti összefüggésekkel kapcsolatosak. A *második hármás egység* az ún. „technikai” fejezeteket tartalmazza, bár a szerkesztők is utalnak arra, hogy itt korántsem a technikát csak leíró, hanem annak alkalmazása során kialakuló szinte új minőségek felvázolása történik. A *harmadik hármás egység* témáinak közös jelzőjeként a szerkesztők a recenzens egyetértését ab ovo kiváltó és szívét melengető „felkapott” szót használják, ugyanakkor – s ezzel szintén egyetért a recenzens is – utalnak arra, hogy éppen ezért kell valóban fontos elemeket kivételesen komolyan vennünk a könyvtári és információs tevékenység irányítása, finanszírozása során.

Az első „hármás egység”: a könyvtár társadalmi környezetével kapcsolatos határterületek

A legtöbb könyvtártörténet az intézmény kialakulását valamely nagyon is praktikus igény beteljesítéséhez köti, amely kétségkívül társadalmi, még akkor is, ha a kezdetekben eléggé szűkre szabott is az igénylő társadalmi kör. A praktikus igény mellett csodálatos módon mindig megjelenik egy elvont igény is, a közvetlenül aprópénzre nem váltható érték deklarálásának és megőrzésének igénye is. Ez utóbbi koroktól, viszonyoktól s majd intézménytípusoktól függően is igen változó amplitúdóval van jelen. Sajnálatos módon a társadalmi igényben együtt jelen lévő két összetevő – bár mindenkori harmóniájuk lenne kívánatos – többször és több okból egymásnak feszül, egyik vagy másik elem tudatos manipulációnak vagy éppen csak szimpla félreértéseknek következtében egyeduralomra tör. Így jelenhet meg a „liberális-szolgáltató könyvtár” és a „humanista-nevelő könyvtár” szembenállása az információs társadalom, a tudásalapú társadalom alakulásának folyamatában, amikor is a klasszikus irodalmi értékekhez való hozzáférés biztosítása mintha nem is könyvtári feladat lenne, de fordítsuk csak meg: ugyanezen két fogalom szembeállítását mondjuk úgy 15 évvel ezelőtt az információs hozzáférés szabadsága korlátozásának és a „marxista-leninista eszmék hegemoniájának” biztosítása céljával történhetett meg. A „kulturális érték” és „információs (praktikus?) érték” nem szükségszerű elkülönülése (elkülönítése?) a tudásalapú társadalom új igényeinek hangsúlyozásával mintha erőteljesebbé válna. Ez mutatkozik meg az olvasás és mintha a tőle elkülönülten létező egyéb tudásbefogadási módszerek szétválasztásának kísérleteiben. Holott jó lenne, ha éppen az egység jegyében valami jó magyar szót találnánk ki a másutt már egyre inkább használatos „metareading” kifejezésre (amiben ugye az olvasás mégiscsak benne van), vagyis arra a tevékenységre, amikor pl. az elektronikus dokumentum használatához egyrészt nem csak betűket kell tudnom, de ismer-nem kell a betűvé alakító szoftvert, s „olvasnom” adatot, ábrát, táblázatot stb. is.

Mindezen filozofálás arra kellett, hogy – bár recenzens kifejezett és elkötelezett híve az elektronikus, digitális, virtuális vagy éppen hibrid, vagy szebben komplex könyvtárnak – ebben a tudásalapú társadalomban tartsuk meg a praktikus/információs és

kulturális/közvetett érték szimbiózisát, vagyis a liberális-szolgáltató-humanista-nevelő könyvtár korántsem fából vaskarika megoldására törekedjünk. Ugyanis a kötőjellel elválasztott fogalmak nem rekesztik ki egymást.

Ehhez azonban az kell, hogy az olvasás- és könyvtárszociológia a csupán közvetetten jelentkező, de kétségen felüli kulturális/művészi/humanista értékek széles társadalmi körökbe eljuttatását célzó elemzésein kívül és felül a társadalmi praktikus igény feltérképezésére is nagyobb gondot fordítson. Ennek hiányában a társadalom, amely a közvetett, elvont értéket hajlamos az elit és muzeális, sőt luxus jelzőkkel összekapcsolni, a (csak) az értékes szépirodalom olvasására csábító könyvtárat könnyen tartja majd ősdi intézménynek, amiben a számítógép megjelenése csak múltó divatörület. Recenzens többé-kevésbé ismeri a hazai könyvtárosképzés tantervi anyagait, így tudja, hogy szinte minden képzésben megjelenik az olvasásszociológia, olvasáslélektan oktatása. Az ifjú könyvtáros nemzedék tehát értesül a „humanista-nevelő” attitűd lehetséges voltáról, többek között éppen a kötet hazai viszonylatban túlzás nélkül iskolateremtőnek is nevezhető szerzői (**Gereben Ferenc, Nagy Attila és Katsányi Sándor**), és mások műveinek jóvoltából is. Ez irány további állhatatos művelése mellett (és nem ellenében) feltétlenül szükség van a praktikus igények szociológiájának, lélektanának könyvtári célú megközelítésére és művelésére is. A cél olyan intézmény létrehozásához hozzájárulás, amely a kétféle értéket a mai valós igények és valós lehetőségek ismeretében együttesen képes szolgáltatni, amelyben a végzett ifjú könyvtárosoknak nincsenek ambivalens érzései. Ezután már csak egy lépés hiányzik. A társadalomban tudatosítani kell, hogy igényei felismertettek, s ezeket nem más, hanem éppen a könyvtár intézménye elégíti ki a leghiánytalanabban. Vagyis recenzens szerint az első rész három fejezetének tulajdonképpen négyből kellene állnia: az olvasásszociológiai és olvasáslélektani-pedagógiai fejezetekhez az információs és könyvtári szolgáltatás pr-je című fejezet praktikus következtetésként hozzákapcsolható lenne az utolsó hármasság egységéből. A könyvtárnak ugyanis széles körben tudatosítani kell létét, feladatait és használhatóságát. Ha ez nem így lesz, bekövetkezhet az, amiről az előszóban olvashatunk. A kötet szerkesztői – igaz más premisszákra utalva – megfogalmazznak egy tragikus eshetőséget, mondván: „A társadalom az ismeretszervezés munkájára kénytelen lesz új intézményeket életre kelteni, de ezek már nem – lényegi azonosságuk ellenére

sem – fogják könyvtárnak hívni magukat”. Ha a lényegi azonosság marad, talán a név változása még nem lenne baj (bár csodás módon könyvtárnak hívjuk ma is a kőtblát, a papiruszt, a pergament s a papírdokumentumot őrző-szolgáltató összes intézményt). A baj ott kezdődik, amikor egyes információs szolgáltatásokat azért kezdenek el új intézmények szervezése keretében biztosítani, mert vagy nem ismert előttük a könyvtár feladata és felkészültsége, vagy eleve a könyvtárat a hagyományos dokumentumokkal s csupán a klasszikus értékmegőréssel azonosítják. Ez azt jelenti, hogy mindkét intézmény „féloldalas” lesz, azonban míg az információs a praktikum (és divat) következtében prosperál, de nem ad egészet, a klasszikus könyvtár szintén nem ad egészet, de ezért elavultnak minősítetik, és ténylegesen el is avul.

A Gereben Ferenc által írt fejezet címe: *Olvasás- és könyvtárszociológiai vizsgálatok Magyarországon*. A szerző a közel negyvenéves hazai olvasáskutatás tapasztalatait és eredményeit mutatja be. Recenzensnek a cím olvastán műfaji aggályai támadtak, amelyek azonban a fejezet olvasása során gyorsan el is oszlottak. Nem biztos, hogy jó, ha egy kézikönyv tanulmánygyűjtemény, s a tanulmányokban a történeti elem dominál. E fejezet a kivétel: a könyvtáros szakember számára a nagyon korlátozott mértékben megszabott terjedelemben a történeti visszapillantás ad lehetőséget az alapfogalmak (olvasói érdeklődés, ízlés, olvasmányszerkezet, könyvvásárlás, házikönyvtár, könyvtárhasználat stb. s mindezek társadalmi környezete) illusztratív bemutatására. A jól megírt fejezet egy-egy kitétele recenziót az előzőekben kifejtett nézetei következtében vitára ösztönzi. Példaként egy hosszabb idézet: „A könyvtárhasználat korábbi legfőbb inspirátorai: az olvasás, az irodalom, a művészeti értékek szeretete, a tudásszomj – többé-kevésbé a változások romjai alá kerültek. Legkevésbé talán a tudásszomj, amelyből kisarjadhattak a pragmatikus információéhség különböző (tanulmányi, szakmai, üzleti, életmódbeli stb.) modern igényrendszerei. Ezeket gyorsan és szakszerűen kell kielégíteni....” Recenzens szerint nem szabad könyvtári aspektusból eleve éles minőségbeli különbséget tenni a klasszikus értékinspirátorok és a „pragmatikus információéhség” között, főleg nem lehet az előbbieket tervesztésén keseregve kevésbé „könyvtárinak” felfogni az utóbbi tényleg magas színvonalú kielégítését.

Nagy Attila és Katsányi Sándor a kézikönyvben másodikként szerkesztett fejezete (*Olvasáslélek-*

tan és -pedagógia) anyagát nagyon jól felépítve ismerteti meg bennünket az olvasáslelektan és -pedagógia mindazon területeivel, amelyek szorosan összefüggenek a könyvtárral. Nagy Attila önállóan írta az olvasáslelektani részt, amely – amellett, hogy szinte süt belőle a szerző önmegtartóztatási kényszere, hogy a tárgyban szerzett ismereteit a szűk terjedelmi korlátok között tartsa – több elgondolkodtató megállapítással szolgál a könyvtáros olvasó számára. Hogy az első fejezet kapcsán kifejtetteknel maradjunk csak, Nagy Attila megszívlelendőket közül a felnőttek olvasása kapcsán az olvasás fogalmának radikális megváltozásáról, amely mindenképpen kihat az új könyvtárhatalmaktól igényekre is. Az olvasáspedagógiai rész (Nagy Attila és Katsányi Sándor közös munkája) azért fontos, mert az olvasni technikailag nem tudó, szövegértésben gyenge olvasó könyvtárral, informálódással szembeni attitűdje könnyen kitálható, tehát a kezdeteknél, az iskolában vigyázni kell. A könyvtárpedagógiai rész rohanó, információéhes világunkban mintha kissé utópisztikus elemeket is tartalmazna, megállapításai azonban nagy szakirodalmi megalapozottsággal tettek meg.

A határterületek ún. „társadalmi” egységét a Haraszti Pálné által írt fejezet (*A könyvtári szolgálat jogi szabályozása*) zárja. Recenzens korosztályának a „jog” fogalom hallatán szinte automatikusan a szabály, a korlátozás, a mit szabad, mit kell és lehet, a mit kinek stb. fogalmi és kérdései „ugranak be” még a könyvtár fogalommal társítva is. Ennek a képnek a megváltozásához járul hozzá Haraszti Pálné írása. Például azzal, hogy a Jog és könyvtár alfejezetében olyan tömör, pontos és érthető megfogalmazásokat ad a társadalmi normák és a jog viszonyáról, a jogalkotás, jogalkalmazás mibenlétéről, hogy világossá válik előttünk: a jog mint normarendszer a kulturális jogok területén demokráciákban – kétségkívül hosszas fejlődés eredményeképpen – korántsem a korlátozó szabályok összessége. Írásából egyértelmű megvilágítást kapjuk a könyvtári jognak, és a könyvtári jog kapcsolatát is megismerjük a könyvtárügy állami irányításával. A magyar könyvtári jog c. alfejezet mintaszerű tömörséggel ismerteti meg bennünket a kezdetektől egészen máig tartó könyvtári jogi szabályozás fő állomásival. Befejezésként az 1997-es könyvtári törvény szakértő interpretálását kapjuk. Talán közhelyszerű, de meg kell említenünk, e törvényben jelentkezik explicit az információhoz való szabad hozzáférés természetes igényének figyelembevétele Magyarországon. A fejezet végén mellékletet találunk,

amely a hatályos törvény és az ehhez kapcsolódó, illetve követő jogszabályok felsorolását tartalmazza.

A recenzensek általában tartózkodnak a túlzott elismerés kinyilvánításától. Haraszti Pálné munkája azonban olyan, amire azt kell mondani, hogy a maga műfajában tökéletes. Alapfogalmakat definiál, a nem jogász számára is érthetően, magyarul. Történeti összefüggéseket villant fel, minden fontosat érintve, de rendkívüli tömörséggel. Kronológiát ad, könnyen használhatóan. Adatokat közöl, világosan megtalálhatóan. Értékel, interpretál, amikor arra szükség és igény van. A gyakorló könyvtáros hosszú ideig érdemben használhatja írását.

A második harmas: technikai (?) határterületek

A 4–7. fejezetekben bemutatott határterületek közös jellemzője, hogy a könyvtár, a könyvtári tevékenység (és annak elmélete), valamint a technika (olykor kölcsönösen) termékenyítő viszonyáról szólnak. Horváth Péter fejezete (*A könyvtári automatizálás alapkérdései*) talán azt a legfontosabb „technikai” határterületet mutatja be, amely a jelenben kikerülhetetlenül hat mindenféle könyvtári tevékenységre. A szerző nehéz feladatra vállalkozott. Ezen kijelentés közhelyszerű, sőt egyes szakemberek szerint túlzó is lehet: mi lenne a nehézség a sok-sok könyvtár gyakorlatában ma már triviálisnak tartható automatizálási kérdések exponálásában? A nehézség egyfelől éppen az általános gyakorlattá válás tényében van, másfelől a terület állandó változásaiban, gyors fejlődésében. Ennek következtében a bármennyire tudós, de esetleg gyakorlatlan szerző két hibába is eshetne. Az egyik a gyors fejlődés következtében a terület mintegy történeti bemutatása, a jelenhez érve azzal zárni le a tárgyalást, hogy a fejlődés beláthatatlan. A másik, hogy a szerző leragad a jelen egy-egy (ma kétségkívül impozáns) alkalmazási területénél, azokat mutatja be részletesen (s ennek következtében pár év múlva a kézikönyv e fejezete is legfeljebb történeti dokumentumként lenne használható). A „mindkét területen” (automatizálás és könyvtár) kiváló szakember Horváth Péter elegánsan kerül el a buktatókat. Kezdvé rogtón a cím megválasztásánál, hiszen ő könyvtári automatizálásról beszél, s mivel ezen általában a technika alkalmazását érti, lehetősége van a teljes kép: az igény és annak műszaki kielégítési lehetősége bemutatására.

Az alfejezetek címeit (A gépesítés értelme és lehetősége, A számítógép alkalmazása, Automatizált könyvtár helyi hálózattal, Könyvtár a világhálón, A digitális [elektronikus] könyvtár) nézve rendkívül logikus struktúra jelenik meg előttünk, s a szerző az egyes alfejezetekben ismerteti mindazokat a legfontosabb alapfogalmakat és területeket, amelyekkel a könyvtárosnak ismeretségben illik lennie. A fejezet erénye a téma és tömörség ellenére a nem automatizálási szakember számára is az olvashatóság, érthetőség. Horváth Péter miközben – a kézikönyv rendeltetésének megfelelően – hosszú évekig érvényes elvi alapvetést ad, meg tudta oldani, hogy praktikumot is vigyen a fejezetbe: számos technika elvi és gyakorlati mibenlétéről akár adattárszerűen tájékozódhatunk (pl. az internet alapttechnikái, jelölőnyelvek, digitális formátumok).

Kastaly Beatrix (A könyvtári állomány megőrzése és védelme c. fejezet írója), mára az ország legismertebb állományvédelmi szakembere az egyik legfontosabb – de talán nem tévedek, ha úgy vélem, hogy e fontosságát illetően nem kellően ismert és támogatott – határterülettel ismerteti meg a könyvtárosokat. Az állományvédelem ugyanis nem jelentkezik látványos eredményekkel (leszámítva egy-egy jól sikerült restaurálást), „csak” azt eredményezi, hogy ami megvolt, megvan, az meg is lesz a továbbiakban is. Pénzigényessége tehát a költségáfordítás azonnali és látható, jól kommunikálható eredményével nem áll összhangban, nem is csoda, hogy a legtöbb könyvtárban (a recensens szomorúan és feszengve gondol arra a könyvtárra éppen, amelyben dolgozik) nagy hiányosságok tapasztalhatók e területen. Kastaly Beatrix fejezetében a *miért* minden esetben kiegészíti a *hogyan*nal, a fejezet gyakorlati útmutató is lehet. Nagy erénye, hogy felhívja a figyelmet a megelőző védelemre is. A jelen könyvtári állományok dokumentumféleségeinek arányait tekintetbe véve természetes, hogy szinte egészében a hagyományos dokumentumok védelmével foglalkozik, de megtaláljuk benne a nem hagyományos dokumentumok károsodásait taglaló részt is. Kastaly Beatrix a területnek a jelenleginél erősebb és igényesebb figyelembevételét azzal is igyekszik elősegíteni, hogy hangsúlyosan szól az állományvédelem menedzselési kérdéseiről is.

A *Könyvtár épülete és berendezése* című fejezet **Papp István** munkája. Alig van olyan, aki több joggal írhatta volna meg e fejezetet, mint ő, hiszen a kérdésnek nem csupán elméleti ismerője, hanem az általa leírtak folyamatának gyakorlati megta-

pasztalója is. A fejezet különleges fontosságot és értelmet nyer azáltal, hogy a jelenben is több új könyvtáráépület építése folyik, s remélhetőleg e tendencia folytatódik. Az automatizálási fejezetben megismertek az egyoldalú szemléletben felvethetik a kérdést: a világhálós világkönyvtár, a digitális könyvtárak korában egyáltalán felmerül-e a könyvtárnak mint építészeti (s többnyire jelentős terjedelmű) objektumnak a megtartása, fejlesztése, netán új épületek emelése. A 10-15 évvel ezelőtt főleg a tengerentúlon jelentkező, a klasszikus könyvtár elhalását is megjósoló elméletek mára kipukkadni látszanak, részben azért, mert a hagyományos dokumentumok mindig is szerves részei lesznek egy könyvtárnak, részben azért, mert a biztonságos, rendezett tartalmakat közvetítő elektronikus információszolgáltatás is intézményeket követel mind az előállítás, mind az igénybevétel céljaira. A világ számos országában fellendült a könyvtáráépítés (éppen azokon a területeken, ahol egyre növekszik az elektronikus információszolgáltatás igénye). Papp István minden olyan kérdésre kitér, amely a könyvtáráépítés folyamatában az építkezés szükségessége gondolatának felmerülésétől a befejező berendezésig felmerül. Könyvtáráépítéssel foglalkozó vagy azt fontolgató kollégák feltétlenül olvassák el.

A harmadik határterületi egység: menedzsment, könyvtárgazdaság, pr

Recensens kénytelen bevallani, hogy a szegedi könyvtárosképzés keretei között időnként könyvtári menedzsment címén maga is előadja a fenti három terület tanait, ami természetesen korántsem jelenti azt, hogy értene hozzá. Még kevésbé jelenti azt (ami szinte minden egyéb oktatási terület esetén nyilvánvaló lenne), hogy elkötelezett irántuk. Ezért kérdéses, hogy szubjektív és ambivalens érzéseinek ez alkalommal kell-e hangot adnia. Úgy gondoljuk, nem, tehát néhány szarkasztikus és néhány ez utóbbiakat helyrehozó megjegyzés után inkább csak az előadott főbb területek objektív felsorolására szorítkozunk. A menedzsment kérdéseivel, szakirodalmával a hazai könyvtárosok nem oly régen foglalkoznak, és nem is olyan sokan. Akik viszont ezt teszik, megerősíthetnek abban, hogy a könyvtári menedzsment alapját is képező általános menedzsmenttanok főleg angolszász (egyesült államokbeli) és japán eredetűek, mint ahogy jó néhány szabály, törvényszerűség is amerikai, illetve japán tudós nevével viseli. Ezt azért fontos megjegyeznünk, mert itt ugye a munka, a munkavégzés, az eredményesség, a módszerek

stb. kérdéseivel foglalkozó tudományról és praktikumról van szó. Különösen ez utóbbi esetben nem elhanyagolandó az említett területekkel kapcsolatosan kialakult általános mentalitás. Talán nem tévedünk, ha a hazai és az amerikai, illetve japán mentalitás között nem csupán általában a munkát, munkakapcsolatokat illetően találunk különbségeket, hanem például abban is, hogy mi az evidenciák állandó hangsúlyozásával inkább azok gyengítését érzük el, ezenközben másutt meg éppen az erősítését érik el velük (vagy legalábbis várják tőlük). A menedzsment tanai pedig többnyire egy adott mentalitást tükröznek, illetve evidenciákat fogalmaznak meg. Mindezen felül a könyvtári menedzsmentnek jelenleg rossz szokása, hogy többnyire nem saját kutatásokból, gyakorlatból stb. építkezik, hanem az elsősorban az ipari termelés, a kereskedelem, a menedzsment törvényszerűségeiből derivál. A menedzsment tudományának ismerete természetesen szükséges és hasznos, a terület előtérbe kerülése és egyes elemeinek kampányszerű kiemelése azonban a divatjelenség kétes jelezőjével illetheti a mindennapinak és szűr-kének, mert magától értetődőnek kezelendő ismeretanyagot.

A három, **Mikulás Gábor** által írt fejezet (*Információs és könyvtári szolgáltatások menedzselése, Könyvtárgazdaságtan, Az információs és könyvtári*

szolgáltatások pr-je) hozzájárul ahhoz, hogy mind a vezető, mind a beosztott a könyvtári munka, a szolgáltatások színvonalának emeléséhez, gazdaságosságának növeléséhez, sőt az egymás közötti viszony optimális alakításához milyen ismereteket sajátítson el. Az alapvető külföldi források felhasználásával, Mikulás Gábor korábban már e tárgykörökben megjelent könyvei anyagának felhasználásával elkészített fejezetek a könyvtárgazgatás, -vezetés általános és gyakorlati kérdéseitől a teljes körű minőségbiztosításon keresztül elvezetnek annak a technikának a megismeréséig, amely felismerve az ún. „figyelemgazdaság” fontosságát és törvényszerűségeit, a könyvtárat és a könyvtárost is arra ösztönzi, hogy részben saját maga, de nagyobb részben a tudástársadalom alakítása érdekében mások által könnyen és széles körben kódolható formában hallasson magáról.

A kötet minden fejezetét (ez már a negyedik kötetnél szinte természetes) igen jó tájékoztató irodalomjegyzék zárja. A szerkesztők figyelme a negyedik kötetre sem lankadt. Recenzens úgy véli, hogy végül is elégedettek lehettek, a kötet szerzői jóvoltából minden bizonnyal az valósult meg a kötetben, amit szerkesztőként megcéloltak.

Mader Béla

(Szegedi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár)

Pierre Lévy az információs társadalomról

Az *információs társadalom* mint társadalmi-gazdasági formációt jelölő fogalom állítólag 1966 folyamán jelent meg első ízben egy kormánymegrendelésre készült japán tanulmányban. Szerzői a jelenség lényegét a minőségi és mennyiségi információfőlőslegben vélték megragadni. Azóta az információs társadalomról sokan és sokféleképpen értekeztek-vitatkoztak. Ennek ellenére bizonyos tulajdonságait illetően nagyjából-egészéből egyetértés honol a vele foglalkozók körében. Ennek fő pontjai a következők:

- kialakulásának folyamatában az információ áruvá vált;
- az információs szektorban ugrásszerűen nőtt a foglalkoztatottak száma, s meghaladta a többi szektorban foglalkoztatottakét;
- a termelés, elosztás és kereskedelem egyaránt informatizálódott;
- a különféle információs technikák és technológiák konfigurációkba léptek a telekommunikációs technikákkal és technológiákkal;

- az információk több csatorna igénybevételével váltak elérhetővé.

Az információs technológiák és infrastruktúrák forradalmának kérdését azonban – figyelmeztet *John Naisbit* és *Patricia Aburden*, semmiképpen sem szabad a fejlődés önálló megatrendjeként értelmezni, hanem csak mint kétségtelen alapját valamennyi változásnak. A formációval kapcsolatban *Frank Weber* szerint is öreg hiba a technológiai primátus preferálása, mégha a mai társadalmakban az információs technológiák fontosabbnak is látszanak, mint a tulajdon kérdései. Mások az információs társadalommal kapcsolatban a sokak által hangoztatott értékítéletek egyoldalúságát kritizálják. Így *Kimón Valaskakis* a foglalkoztatási tömegesség jelentőségének túlhangsúlyozását, *D. Lyon* a harmadik világ problémáinak figyelmen kívül hagyását, *Anthony Giddens* pedig a történetiségtől való eltekintést bírálja a kurrens elemezésekben.